

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

SZILASI, Ildikó Hermina

Mágikus Kongó: Ártók és gyógyítók Afrika mélyén / Magic Congo: Devices and Healers in the Depths of Africa

Eredeti közlés /Original publication:

National Geographic, 2010, 8. évf., 6. szám, június, 38–55. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.685

Dátum/Date: 2018. február / February 18.

filename: szilasi_2010_MagikusKongo

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

SZILASI, Ildikó Hermina: Mágikus Kongó: Ártók és gyógyítók Afrika mélyén / Magic Congo: Devices and healers in the depths of Africa, *AHU MATT*, 2018, pp. 1–18. old., No. 000.002.685, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Kulcsszavak / Key words

magyar Afrika–kutatás, boszorkányság, varázsló doktorok, démonok kiűzése, rontás és gyógyítás, élő és működő hiedelmek, boszorkánybörtönök, szinkretikus vallási jelenségek a mai Kongóban

African research in Hungary, witchcraft, wizarding doctors, expulsion of the demons, destruction and healing, living and working beliefs, witch prisons, syncretic religious phenomena in today's Congo

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK-, DOKU-
MENTUM- ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE
ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS,
STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African–Hungarian Union is a non–profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MÁGIKUS KONGÓ ÁRTÓK ÉS GYÓGYÍTÓK AFRIKA MÉLYÉN

írta: SZILASI, Ildikó Hermina

fényképezte: LÓRÁNT, Attila

National Geographic, 2010, 8. évf., 6. szám, június, 38–55. old.

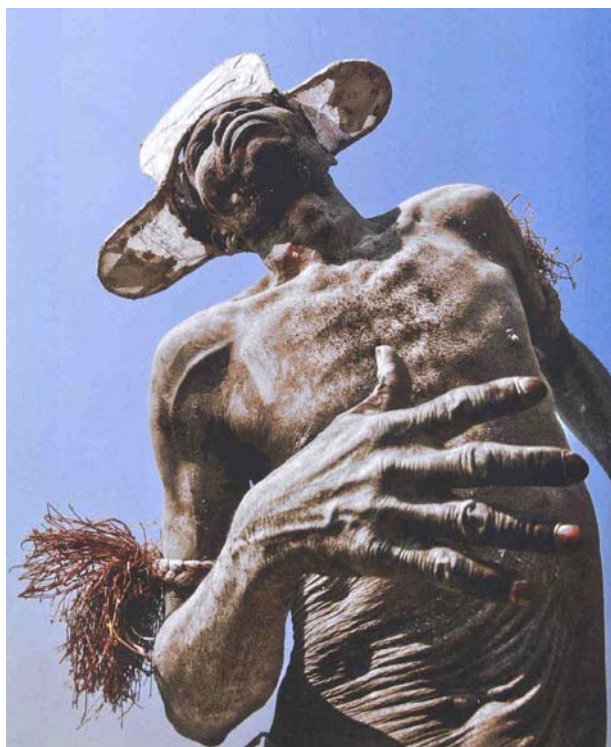

Hagyományt őriz, de modern táncokkal lép fel a bőrbe-textilbe öltözött, csörgőkkel, tollakkal ékesített Kipwano csoport. 2009-ben már nyolc tartományból jöttek előadók a gungui fesztiválra.

Négy szemmel lát jól az ember – így gondolják a kongóiak. Kettő kell a látható világhoz, és másik kettő a szellemek birodalmához, ahol bo-

szorkányok, gonosz erők folytatnak kétes üzemeket. Mindkét világ valóságos, de aki csak az egyikben igazodik el, könnyen rajtaveszthet. *Az embernek a szellemvilág lényeitől, a boszorkányoknak az evilágiak bosszújától van mit félniük, forgattam fejemben a gondolatot, miközben az autóban zötykölődünk. Utcavégi, roskatag fakunyhónál álltunk meg. Körülötte cölöpkerítés; a poros kongói városkában másutt nem nagyon Látni ilyet.* A kapuban zord tekintetű férfi, kabátja rongyos, kezében bot. Betegnek tűnt. Dermesztő alak volt, a hideg futkározott tőle a hátamon. Pedig akkor még fogalmam sem volt, mire szolgál az a viskó.

A baljós figura világosított föl színtelen, fakó hangon: „Ez a boszorkánybörtön. Én meg az őre” Látszott, nem büszke rá, hogy ez a munkája, de nem is szégyelli magát emiatt. „Boszorkánybörtön?!” – kérdeztem hűledezve. Azt hittem, rosszul hallok. „Az” – válaszolta, mint aki fel nem foghatja, mit nem lehet ezen érteni.

Az ősök világát jelképező, semleges fehér kaolinnal kenték be a táncos testét. Kardísze rafiarostból készült, fejfedője is érdekes darab: négyzethálós füzet lapjainak újrafelhasználásával készült.

Sűrű erdőn át jutottunk a városkába, miután Ilébónál átkeltünk a Kasai folyón. Mushenge az egyik legutolsó kongói királyság, a Kuba Királyság székhelye. Európai mércével nem nevezhető városnak, közepes falunál alig nagyobb. Enyhet adó pálmák, bambuszból, agyagtéglából szerkesztett, banánlevéllel ügyesen fedett kunyhók szegélyezik az utcákat. Itt székel az áhítatos tisztelettel övezett király, Kwete Mbokashanga.

Bár az elmúlt száz év, Kongó központosítása megtépázta a hatalmát, alattvalói rendíthetetlenül szentnek tartják a *kuba* királyt, és úgy hiszik: uralkodójuk *ngesh*, természetfeletti erővel rendelkező szellem. Ő a föld istene, a termékenység ura, a kubák népét összetartó erő. „Akármilyen történet is, a király mindig a királyság feje marad. Nagyon fontos nekünk, ő az első közöttünk” – magyarázta büszkén kirendelt kísérőnk, a hűséges és megbízható Roger Ishamalangenge.

A királyság máig őriz archaikus, mondabeli, meseszerű elemeket, de amint a legtöbb kultúra, a kubáké is egyre változik. A globalizáció, a modernizáció Kongó szívébe, erre az isten háta mögötti helyre is elhatolt. Ma már a kubák is járnak moziba – igaz, az övék nagyon különbözik az európaiától. Leraknak két kunyhó között egy kézzel összeűtött asztalkát, arra öreg tévét és egy ugyancsak ásatag, szebb időket is látott videomagnót tesznek. A városka apraja-nagyja leszurkolja a jutányosnak nem mondható belépti díjat, aztán körbeüli a házimozit. Kezdődik az előadás, csattogva-nyikorogva engedelmeskedik a technika, csíkosra nyúzott kazettáról pereg a C kategóriás karate film.

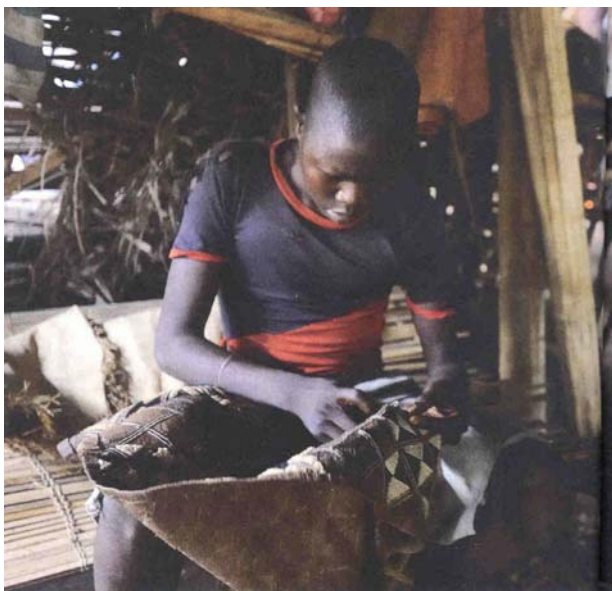
Érkezésünket legalább akkora felhajtás kísérte a faluban, mint a cannes-i filmfesztiválon a színészek bevonulását. Még mindig ritka erre a fehér ember, turistautakat nem szerveznek, csak kutatók küzdik el magukat Kongó belsejébe. Akadt település, ahol azt hitték rólunk, az 1980-as években távozott pap tért vissza hozzájuk – ők azóta nem láttak európaiat.

Lepakolni sem volt időnk, máris vittek bennünket az anyakirálynéhoz. Bawoto Mbweki, a méltóságos asszony, gyönyörű, rombuszminőségű, rafiából szőtt szőnyegen ült előrenyújtott lábbal. Ruháján afrikai motívumok, fején Európából beszerzett márkás olasz kendő. „Fiam, a király, beteg. Brüsszelben tartózkodik gyógykezelésen” – közölte velünk, miután viszonzta a helyi köszöntést: ő is hatszor tapsolt, nagy szünetekkel. „Mobiltelefonon tartjuk a kapcsolatot. Legtöbb gyermekem és unokám Kinshasában vagy külföldön él, Londonban, Párizsban, Kanadában. Többen közgazdászként, orvosként, ügyvédként dol-

goznak.” A királyi család tagjai, amint tehetik, hazalátogatnak. Sehol másutt nem részesülnek olyan tiszteletben, mint ezen a földön, ahol őseik jogán uralkodhatnak. De hiába oly hatalmasok, ők sem tudnák felszámolni királyságukban a hagyományok diktálta boszorkányhitet. Az alattvalók szerint ez a világ rendje: a gonoszt meg kell akadályozni abban, hogy árthasson – például azzal, hogy börtönbe vetik.

Faarccal méregeti kis csapatunkat a mushengei boszorkánybörtön őre

**Rafiarost szőtttest díszít a boszorkánysággal vádolt fiúcska.
Ha sokat elad belőle, talán ki tudja fizetni a bírság egy részét**

Iszonyatos állapotok fogadtak bennünket a boszorkánybörtönben. Penész, rothadás mindenütt, még a pókhálót is zsíros, fekete pernye ülte meg. „Shongapében születtem, innen négy kilométernyire. Másfél éve hoztak ide. A testvérem vádolt meg, hogy boszorkánnyá tettem a fiát. Nem értem, miért. A protestáns lelkészek is azt mondták, boszorkány vagyok, pedig semmi rosszat nem tettem” – siránkozott egy rab. Kérdésemre, miért nem lopózik ki éjjel a szinte őrizetlen kalyibából, csak legyintett kérges, koszos kezével: „Hova mennék? Haza nem lehet. Megvernének, elzavarnának. Pedig szörnyű itt az élet. Éhezünk, egymás hegyén-hátán élünk.”

Rongyos gönceiken, rozzant faágyukon kívül semmijük sincs a foglyoknak. Ételt sem kapnak, a közeli erdőben gyűjtenek gyökeret, gyümölcsöt, hernyót, bogarat. Vizük, gyógyszerük nincs. Aki beteg lesz, ritkán gyógyul ki nyavalyájából.

A boszorkánybörtönbe főként fiúkat és idős nőket zárnak. Ismerőseik, gyakran családtagjaik vádolják meg őket. Az itteni hiedelem szerint az embert születésétől meg akarják kaparintani a gonosz erők. A kongóiak meggyőződéssel vallják: a boszorkányok az éj leple alatt kilépnek testükből, és rontást hoznak a többiekre. Betegséget, meddőséget, balszerencsét, halált idéznek elő, vajákosságra csábítanak.

Hogy mi tartja életben a boszorkányhitet? Az ember már csak olyan, hogy magyarázatot akar a minden előjel nélkül bekövetkező, felfoghatatlan természeti katasztrófákra, az alattomos betegségekre, a terméketlenségre, az érthetetlen halálesetekre – ezt a következtetést vont le Edward Evans-Pritchard antropológus az észak-kongói *azandék* körében. Minden rossznak van valami oka, bűnös tett vagy ártó szándék, hiszi az ember. Bűnösre kezd vadászni a közösségben, és hozzá történetre, amely érthetővé teszi az érthetlent, magyarázhatóvá a magyarázhatatlant.

Az azandék például, ha hirtelen meghal közöttük valaki, kutatni kezdik, kivel volt rosszban az illető. Találgatnak, ki akarhatta a romlását, ki viselkedett furcsán a haláleset előtt, ki kínálta étellel az áldozatot. Miután pedig úgy vélik, megtalálták az ártó szándékú személyt, azaz a boszorkányt, igyekeznek ártalmatlanná tenni, hogy elejét vegyék a további gonosz cselekedeteknek. Az illetőt elűzik, bezárják, kiközösítik, esetleg megölik. Ezáltal a közösség megtisztul, a rend és az egyensúly helyreáll.

Értem én, hogy miért vannak boszorkánybörtönök, de elfogadni nem tudom a létezésüket. Képtelen voltam tétlenül nézni a teljes kilá-

tástalanságban élő, sorsukra hagyott, beteg öregasszonyokat, gyerekeket. Levetve az objektivitásra törekvő antropológus szerepét, megkértem mushengei kísérőnket, segítsen találkozni valamelyik börtönlakó fiúval, akit (ha meg tudná fizetni a bírságot) visszafogadna a családja. A mushengei boszorkányok ugyanis megválthatják a szabadságukat, amennyiben megfizetik, amit a bíróság kiszab, és elnyerik a közösség bocsánatát.

Kashimbai szállasadónk, pontosabban sátorhelyünk tulajdonosa, Papa Joseph meggyőződéssel hiszi: a gyógyító asszony tükör- és csontdarabkák vagy bogarak alakjában távolítja el belőle a betegséget.

Kísérőnk választása Paulra esett. A vád szerint ő okozta apja nővéreinek halálát. Legnagyobb megdöbbenésünkre a fiú szűkszavúan, lehajtott fejjel bevallotta: valóban boszorkány volt, bűnös a „gyilkosságban”: De mélyen megbánta, hogy bajt és szégyent hozott a rokoniára, bizonykodott, soha többé nem áll a gonosz szolgálatába. Apja kijelentette, kész visszafogadni a fiút. Végül ötven dollárért és néhány rafiaszótteiért megválthattuk Paul szabadságát. Hát, nem valami sok egy fiatal életért, mondhatnánk, de Mushengében ez hatalmas va-

gyonnan számít. Kongóban napi egy dollárnál is kevesebből élnek az emberek, a Kuba Királyságban ennyi sem jut az alattvalóknak.

A kamasz Paulról végképp nehéz volt elképzelni, hogy valaha is ártott volna valakinek. Vádlói maguk sem vitatják, hogy fizikai értelemben a fiú sohasem bántott senkit. A boszorkányok nem is közvetlen módon követik el szörnyű tetteiket, hanem a léleknek ártanak.

Kísérőnk, Roger, később több sms-t is küldött nekünk. Családja azóta nagyon jól megvan a fiúval, tudatta. A sikeren felbuzdulva, persze teljes titoktartás mellett, egy idős asszony szabadságát is megváltottuk. Szilveszterre pedig némi pénzt küldtünk, hogy ételt és gyógyszereket vásárolhassanak a boszorkánybörtön lakóinak.

Nemrég érkezett a hír: márciusban megjelentek az ENSZ kongói missziójának (MoNuc) katonái Mushengében. Közölték, hogy nincs tovább, bezárják a boszorkánybörtönt. A rabokat kitesékelték a rozszant kunyhóból. Volt, aki visszament a családjához, vagy másutt próbált új életet kezdeni. Akik nem tudták, mihez kezdjenek, elindultak a vakvilágba. Ki tudja, mi lett velük – csak remélni lehet, hogy életben maradtak. Végül is minden szörnyűsége ellenére, a börtön adott menedéket a kitaszított szerencsétleneknek.

Akiről úgy sejtik a borszokányhitű kongóiak, hogy összejátszik a gonosz erővel, nemre-korra való tekintet nélkül kiközösíthetik, sőt az is előfordulhat, hogy meglincselik. „Emlékszem, Kikwitben történt az eset... – kezdett borzongató történetébe a szép nevű Majolina, aki utunk egy részén velünk tartott, főzött ránk, és vizet szerzett. – Egy ember ételt vitt a kórházba, ahol egyik rokona feküdt. Látogatása után nem sokkal a beteg meghalt. Családja azonnal boszorkányságot sejtett; a gyanú hamar arra a rokonra terelődött, aki ételt vitt neki: A gyanakvás egyre mélyebbre ette magát a családtagok gondolataiba. Egészen bizonyos, hangoztatták, hogy gonosz erők dolgoznak a háttérben, és a beteg haláláért ez a bizonyos rokon felelős. Végül a család megkereste az illetőt, és a nyílt utcán halálra ütlegette, nehogy másokra is bajt hozzon.

A világ két részből áll, mondják a kongóiak; láthatóból és láthatatlanból. Számukra mindkettő egyformán valóságos. Kinshasában, a Kongói Demokratikus Köztársaság fővárosában, a fodrásznál, a piacon, sőt a színvonalas, méregdrága szállodákban (nem sok van belőlük) is sokszor hallani rémes boszorkánytörténeteket. Férfiak és nők mesélik suttogva, sírva-jajveszékelve, őrjöngve, melyik rokonuk, ismerősük kitől, hogyan kapta el a „boszorkánymételyt”:

Nem csoda, hogy valóságos iparág épült itt a gonosz elleni harcra. A betonkerítésekre, házfalakra festett színes cégtáblák városszerte hirdetik a protestáns karizmatikus kisegyházak egyre bővülő szolgáltatásait: jövendőmondás, jóslás, boszorkánykeresés, ördögűzés.

Érthető, miért tartják úgy Kinshasában, hogy csak az lát jól, aki „négy szemmel lát” – vagyis mindkét világban eligazodik. Antropológus kollégám, Charles Ngwabwanyi Kunda (vagyis Karcsi; magunk között már csak így emlegettük, annyira összebarátkoztunk vele) azt mondta: ha meg akarjuk tudni, hogyan kell négy szemmel látni a világot, menjünk el Kashimbába; ott űzi ki híveiből a gonoszt André atya. „Egész Kongóban ő a legeslegjobb” – bizonygatta Karcsi, mintha mondjuk valami gerincspecialistát ajánlgatott volna nekünk, aki nagyon ért a hátfájáshoz.

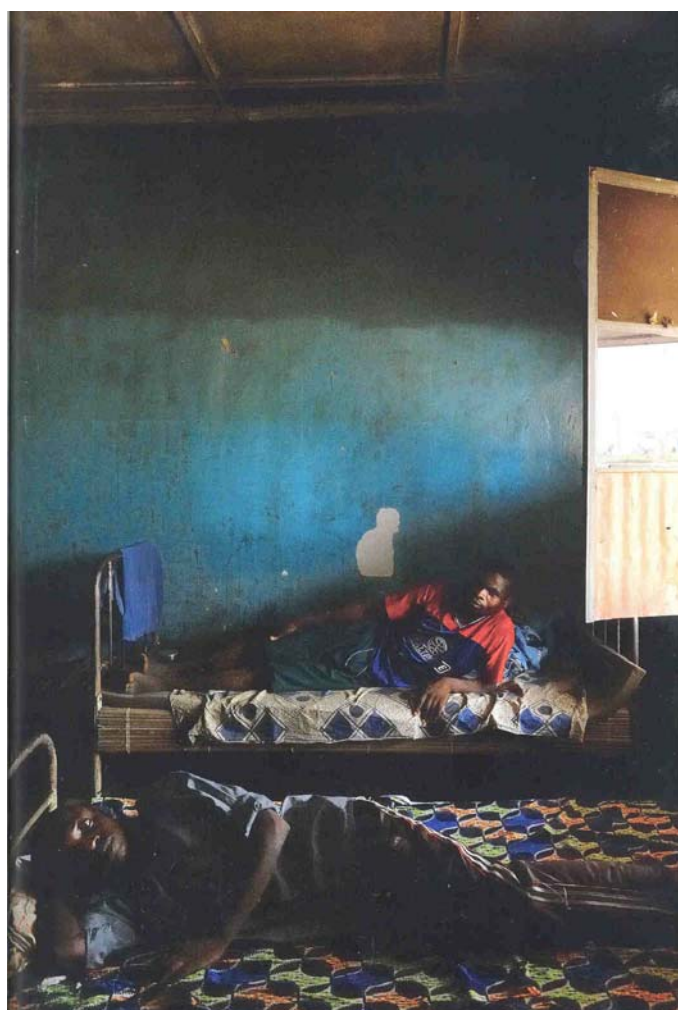
A főváros környékén még akadtak járható utak, de száz kilométerre kelet felé megváltoztak a viszonyok: az 1-es számú nemzeti út aszfaltját hirtelen, minden jelzés nélkül földút váltotta fel, majd az is ösvénynyé keskenyedett, végül egyszerűen elfogyott. Attól kezdve laza homokon, mély kátyúkon, sűrű tövisbozótton kellett keresztülvergődnünk terepjárónkkal. Nehéz elképzelni, mi lehet itt az esős évszakban – vagyis az év nagy részében, szeptembertől egészen júniusig.

Rozoga, faszerkezetes hidakon hajtottunk keresztül, a folyókon többnyire kézihajtányos komp vitte át bérelt kocsinkat. Szerencsére bozótvágó késsel, ásóval, kötéllel felszerelve vágtunk neki az útnak, ráadásul a sofőrön kívül váratlan segítők is akadt, egyszerűen bekéredzkedett az autóba. Dugig volt az utastér, de szívesen fogadtuk, mert tudtuk jól: elkél az izomerő, biztosan kell majd ásni, fát vágni, autót szerelni.

Ördögűzésre érkeztünk eszerint Kashimába. Rögtön összesereglett a nép, a gyerekek izgatottan körberajzottak bennünket, integettek, incselkedtek. Nagyon élvezték a felhajtást, roppant kíváncsiak voltak a fehér emberre. Bámulatos volt, mennyi minden eszükbe jutott rólunk: hívtak bennünket fehérnek, fehér babnak, de belgáknak, kínaiaknak, Jackie Channek, sőt az amerikai énekesnő után Beyoncénak is...

A felnőttek is barátságosak voltak. Köszöntek, a kezünket rázták, szóba elegyedtek velünk. Az asszonyok pörkölt földimogyorót, ananászt hoztak ajándékképpen. Kaptunk helyet, ahol felállíthattuk a sátrakat, meg néhány vödör vizet, hogy lecsutakoljuk magunkat a nyitott tetejű, oldalt banánlevéllel takart zuhanyfülkében.

Hajnalban kakaskukorékolás helyett a velünk utazó operatőr, Dávid hangos morgására ébredtünk: „Lefekszem, itt vannak. Felkelek, megint itt vannak!” Kikandikáltunk a sátorból, és döbbenten láttuk: már hajnalok hajnalán gyerekhad várja készülődésünk izgalmas mozzanatait. Hát, az afrikai expedíción nincs magánélet...

Kórház a város szélén. Kevés az orvos, ősrög a felszerelés. A kezelés drága, ételt, italt, takarót, sőt gyógyszert is a rokonok hoznak.

Vasárnap délután misére mentünk, libasorban baktattunk a szűk ösvényen a „katolikus templom” felé. Papa Joseph hirtelen megtorpant előttem, felkapott egy faágat, és csépelni kezdett valamit a földön. Amikor végzett, eldobta a husángot, és a legteljesebb nyugalommal tovább sétált. Belegondolni sem mertem, mi lett volna, ha nem veszi észre a veszedelmes kígyót.

Erdőske mellett, árnyas tisztáson, egyszerű fapadoknál gyülekeztek a hívek. A művirágokkal díszített műanyag szószéktől balra a férfiak, jobbra a gyülekezet kórusa, szemközt és a szószéktől távolabb a nők meg a gyermekek ültek. A misét celebráló pap a közeli katolikus misszió tanult teológiát. A fiatalok kara dobbal és csörgőszóval kísért énekeket zengett *lele* és francia nyelven. A hívek tánc lépésben vitték az oltárhoz adományait – pénz híján maniókát, banánt, földimogyorót tettek le fonott kosarakban a szószék elé.

Hosszú volt a mise. Amikor véget ért, zsebongás támadt, a gyülekezet szempillantás alatt átrendeződött. André atya kijött a szószék mögül, közelebb lépett a hívőkhöz, imádkozni kezdett. Néhány nő kivált a csoportból, felsorakozott a pap mellett, a gyerekeket körbevéve, halkán mormolta az atya után: „Imádkozunk Jézushoz az egészségetekért! Imádkozunk Jézushoz, hogy a gonosz erők elkerüljenek benneteket!”

A gyerekek hirtelen szétszéledtek, egy nő lépett elő. Az atya megfogta a vállát, és újabb hosszadalmas, egyre hangosabban zengő imába fogott. A nő hirtelen rángatózni kezdett, közben az atya olyan erővel nyomta lefelé a vállát, hogy a keze is belefehéredett. A hívek felszisszentek. André atya határozottan, és egyre erőteljesebben folytatta: „Boszorkány, Sátán, Démon, Jézus nevében mondom neked: távozz a testből!” Még kétszer megismételte e szavakat, majd elengedte az asszonyt. Az magatehetetlenül hátrabicsaklott, elterült a földön, rángatózott tovább. Az ördögűző pap fölé hajolt, közvetlen közélről kiabált a transzban fetregő nő arcába, közben egyik kezével a vállát markolta, a másikkal a gyomrát nyomkodta. A nő vergődött, habos nyál csurgott a szája szélén – borzongató pillanatok! Attila fotózás közben véletlenül rálépett a nő kezére, de az nem érezte – fogalma sem volt a külvilágról.

André atya hirtelen elhallgatott. Az eszméletlennek tűnő asszonyt arrébb vonszolták, a nők az atyával együtt visszaálltak a helyükre. Újabb páciens következett, majd sorban a többiek, összesen hatan. Az ördögűzés legalább egy órán át tartott. Az első sorokban ülő gyerekek

kezdetben még érdeklődve, később már unatkozva tekergették a fejüket. Minden héten látnak ilyet...

Ha a helyi külsőségeket figyelmen kívül hagyjuk, nyilvánvalóvá válik a kashimbai ördögűző rítus bibliai forrása: „*Gyógyítsatok meg betegeket, támasszatok fel halottakat, tisztítsatok meg leprásokat, űzzetek ki ördögöket. Ingyen kaptátok, ingyen adjátok.*” (Máté evangéliuma, 10:8) A Jézus nevében szolgálóknak címzett parancs hármas küldetésre szólít fel – az örömhír terjesztésére, a gonosz lelkek kiűzésére és az elesettek gyógyítására. Az ördögűző Krisztus parancsára, Isten segedelmével hatástalanítja és távolítja el a megszállottból a gonosz lelket.

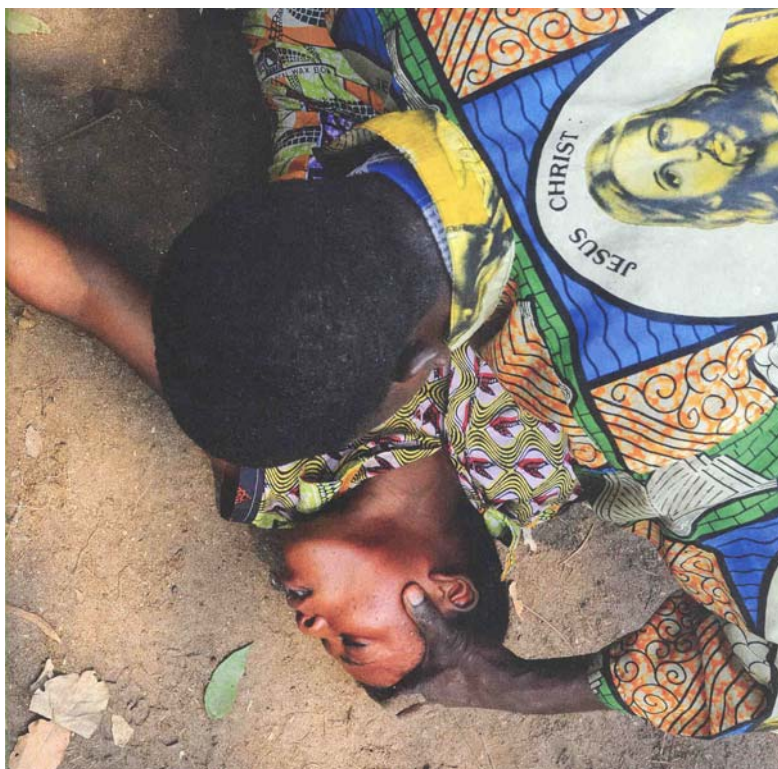
**Kicsinyített maszk óvja a biciklit és tulajdonosát.
Kikwit tájékán a kerékpár státuszsimbólum, akár a nyugati világban
a luxusautó**

A felvilágosodás nyomán, különösképp a nyugati világban, az ördögűzés hagyománya sokat veszített jelentőségéből. Afrika több részén, így a Kongói Demokratikus Köztársaságban viszont a mai napig fennmaradt, még hozzá nem is egy, hanem sok változatban. A pogány rítusok keretében például egészen másmilyen a gonosszal vívott harc.

A Kuba Királyság keleti sarkában, Misumba faluban a *mukumbi* kultusz követői dobszóval, tánccal, füsttel, az ősökkel kapcsolatot tartva próbálják megóvni közösségüket az ártó erőktől. A csaknem pő-

re, derekán rafiaszoknyát, bokáján csörgőket viselő mágus, Ngelo Lukalula mondta:

„A mukumbi szövetség olyan, mint a kommandó-csapat. A falut, Misumbát védi a gonosz támadásaival szemben”

André atya ördögűzése tetőpontján a transzban lévő nőhöz hajol, és fennhangon imádkozik.

A kashimbai szertartás végeztével elmentünk – az amúgy halk szívű, higgadt – André atyához meg az asszonyokhoz, akikből kiűzte az ördögöt. „Azokért imádkozom, akiket megront a gonosz, akiknek elveszi a lelkét. Az ima ereje által a rossz szellem elhagyja a testet, a lélek visszatér, meghozza a gyógyulást. Akadt beteg, aki röntgenképpel

jött hozzám. A kezelés után visszament a kórházba, új képet csináltak róla. Nyoma sem volt már a betegségnek” – mesélte az atya.

Jules Bumba Makengo, a Sikatenda Temploma protestáns gyülekezet vezető lelkésze több ezer hívet tudhat kinshasai nyájában.

De mi köze van a láthatatlan világból érkező gonosz erők kiűzésének a testi betegségek orvoslásához? Mboyó Marie-Louise, André atya egyik páciense adta meg a magyarázatot: „Gyenge voltam, hasfá-

jas gyötört. Az ilebói kórházban minden gyógymódot kipróbáltak. Egyik se használt. Akkor Kashimbába jöttem, kértem Isten szolgáját, imádkozzon a gyógyulásomért. Júliusban volt az első gyógyító ima. Most már jól vagyok, úgy érzem, meggyógyultam”. A pap tehát gyógyító is a helyiek szemében, az ördögűzés pedig nemcsak a lélek, de a test betegségeinek kezelésére is szolgál.

Sok évszázados tudást őriznek a népi orvoslók. Fölmenőiktől kapták örökül az emberöltők alatt, ezernyi tapasztalatból leszűrt ismereteket. Megtanulták, milyen nyavalyákra jók az erdők növényei, mit gyógyít a fák kérge. Tudják, hogy mit használjanak fejfájás ellen, sebek összeforrasztására. Ismerik a kenőcsök, porok, főzetek receptjét. A közösség megbecsült tagjai, ezért hát bizalommal fordulnak hozzájuk a betegek. A kashimbai lelék között két nevezetes gyógyítót is megfigyelhattunk munka közben.

Inyamwenyi Ilombe, a szemgyógyító, éppen feszes tartású, fájdalmát palástolni igyekvő fiatal férfival foglalkozott. A beteg jobb szemének pupilláját sárgásfehér, gennyes váladék fedte. Az öreg két kunyhó között, a szabad ég alatt felállított ágyra fektette a férfit. Megvizsgálta a szemét, majd kunyhójából „műszereket” hozott elő: egy fából faragott, helyi motívumokkal díszített, tölcsérszerű holmit, egy tűt meg egy gallydarabot néhány friss hajtással. Először a tűvel babrált a beteg szemén. Nézni is rettenetes volt, miközben a koszos fémmel a szemgolyó felületét karistolta. A férfi keményen próbálta tartani magát, de fájdalmában fel-felszisszent, ép szeméből patakozott a könny. Kegyetlen fájdalmakat élhetett át. A falu népe lélegzetviasszafojtva figyelte a műtétet. Miután végzett a beavatkozással, a gyógyító a tölcsérszerű tárgy szűkebb végét a beteg szeméhez vitte. Erősen belefűjt a tölcsérbe, nyállal kevert, porszerű anyagot juttatott a sebbe, aztán a gally leveleivel finoman dörzsölgette egy ideig a beteg szemhéját. „Egyszerű műtét volt. Sokan jönnek hozzám ezzel a betegséggel a faluból. Az a különbség közöttünk meg az orvosok között, hogy ők mindenféle vegyszereket használnak, mi csak természet adta anyagokkal dolgozunk” – közölte a műtét után Inyamwenyi. A beteg közben elódalgott; valószínűleg szégyellte, hogy nem tudta leplezni fájdalmát.

Ndjoko Ndwey a kunyhója mögött, fakerítéssel körbezárva állította föl rendelőjét. A földön néhány rafiaszönyeg, középen másfél méter mély gödör, tűz lobog benne. Kísérőink és a helyiek is nagyon jó véleményekkel voltak a csontkovácsról. Bizonygatták, hogy minden csont-

törést meggyógyít, a legsúlyosabbat is. Amikor megérkeztünk, épp nem volt beteg Ndjokónál, de a hírre, hogy fehérek érdeklődnek a tudománya iránt, néhány perc múltán megjelent egy elkínzott arcú férfi. „Vastag ág zuhant a hátamra odabent az erdőben. Nincs semmi pénzem, nem tudom fizetni a kezelést, pedig rettenetesen fáj. Alig bírok járni, napok óta nem tudok dolgozni semmit” – panaszkolta Ngwamah. Kifizettük helyette a több alkalomra szóló kezelés árát, azaz hét dollárt. Cserébe részt vehettünk a beavatkozáson.

A csontkovács először sűrű, vörös színű pálmaolajjal kente be a sajgó testrészt. „A pálmaolaj nagyon hasznos, sok mindenre jó” – magyarázta, majd szőtestet tett a forrón füstölgő gödör fölé. A beteget hátal fektette a szőnyegre, miáltal fájó testrésze került a gödör fölé. Nyilván nagyon meleg volt a tűz fölött, Ngwamahot mégis betakarták, nehogy a füst kiszökjön alóla. A meggyötört arc lassan kisimult: „Máris jobban érzem magam!” Ngwamah még sokáig feküdt mozdulatlanul a füstölgő, forróságot ontó gödör fölött.

A legközelebbi kisváros, Mapangu kórházának orvosa, Stanislav Lunguiya is dicsérte Ndjokót: „Vannak esetek, amikor a népi gyógy mód sokat segít, de sokszor nagyon jó lenne, ha összedolgozhatna az egyetemet végzett orvos és a népi orvosló. Persze olykor előfordul, hogy egyből hozzánk kellene fordulnia a betegnek. De jöjjenek, nézzenek körbe.” Az orvos végigvezetett bennünket a kórházban. Az épület siralmas látványt nyújtott. Piszok mindenütt, potyogó vakolat, ősrégi bútorok, elavult eszközök – már-már rosszabb, mint Ndjoko rendelője a kunyhó mögött, ahonnan ki kellett zavarni a csirkéket, mielőtt a kezelés elkezdődött. Mapanguban csak a belga támogatással följújtott szárny hasonlított valamelyest kórházra.

Átmentünk a csecsemőosztályra. Stanislav néhány kedves szót szólt az egyik kismamához, aki takaróba csavart csöppséget tartott a karjában. „Ez a kislány megállás nélkül sírt. Megpróbáltunk mindent, semmi sem használt. Idehívtak egy öregembert, aki varázserejű karpercet csatolt a kicsi csuklójára, és szertartásos mozdulatokkal agyagot kent a homlokára. A kisbaba azóta megnyugodott” – mesélte lelkesen az orvos.

Stanislav mögött egy szűk kórterembe jutottunk. Orrfacsaró bűz terjengett. Az ablakot elsötétítették, eltartott pár pillanatig, mire felfogtuk a látványt. A teremben két ágy volt: az egyikén fiatal, aggódó tekintetű férfi és nő, míg a másikon egy tizenhárom év körüli, vékonyka kislány. Arca fakó és élettelen, szeme beesett, karikás. Lábán

óriási, elfertőződött, többéves gennyes seb. Először hagyományos módon próbálták kezelni, de hiába. Utána a kórházba hozták, ám a családnak nem volt pénze fizetni a kezelést, így a kislány visszakerült falura, ahol megint csak népi praktikákkal próbálkoztak. Állapota sehogyan sem javult, mostanára teljesen legyengült, kiszáradt. Már nem lehetett rajta segíteni. Lehajtott fejjel léptünk ki a kórteremből.

Mapangu utcáit járva egyre csak tanakodtam magamban. Megpróbáltam négy szemmel látni a világot. Nem, nem sikerült. A kongóiak szerint a képzelet olyan, mint a tükör: azt mutatja, ami belül van. Vajon miféle szorongások, elfojtások tartják életben az ártó, gyilkoló bosszorkányokat? Annyi bizonyos, hogy a félelmek nem enyhülnek. Sőt. Kinshasában egyre többen suttojják: a láthatatlan világ lassan felfalja a láthatót...

Révült áhítatban a Sikatenda Templomának hívei. Hétszáznál több kisegyház működik Kinshasában, olykor egészen különféleképpen értelmezve a Bibliát